O‘ZBEKISTON EKOLOGIK PARTIYASI: MILLIY USTUVORLIKLAR VA GLOBAL INTEGRATSIYA

O’zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

“Islom iqtisodiyoti va xalqaro munosabatlar”ta’lim yo’nalishi

1-bosqich talabasi ***To`xtayev Mansurbek***

+998 97 666 04 18

Ilmiy rahbar: ***Qo’ysinova Fazilat Oripovna****;*

O’zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

“Islom iqtisodiyoti va xalqaro munosabatlar” kafedrasi dotsenti,

Siyosiy fanlar doktori (DCs)

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekiston Ekologik partiyasining mamlakat siyosiy maydonidagi o‘rni, uning milliy ekologik barqarorlikni ta’minlashdagi ustuvor yo‘nalishlari va xalqaro hamkorlik aloqalari tahlil qilinadi. Muallif Orol fojiasi oqibatlarini yumshatish, "yashil" iqtisodiyotga o‘tish va mintaqaviy ekologik diplomatiyaning ahamiyatini yoritib beradi.*

Kalit so‘zlar: *O‘zbekiston Ekologik partiyasi, yashil siyosat, Orol bo‘yi, barqaror rivojlanish, ekologik diplomatiya, "Yashil makon", ekologik xavfsizlik.*

Аннотация: *В данной статье анализируется роль Экологической партии Узбекистана на политической арене страны, её приоритетные направления по обеспечению национальной экологической устойчивости и международное сотрудничество. Автор освещает вопросы смягчения последствий Аральской катастрофы, перехода к «зеленой» экономике и значимость региональной экологической дипломатии.*

Ключевые слова*: Экологическая партия Узбекистана, зеленая политика, Приаралье, устойчивое развитие, экологическая дипломатия, «Яшил макон», экологическая безопасность.*

Abstract: *This article analyzes the role of the Ecological Party of Uzbekistan in the country's political arena, its priority areas for ensuring national environmental*

sustainability, and its international cooperation. The author highlights the issues of mitigating the consequences of the Aral Sea disaster, the transition to a "green" economy, and the significance of regional environmental diplomacy.

Keywords: *Ecological Party of Uzbekistan, green politics, Aral Sea region, sustainable development, environmental diplomacy, "Yashil Makon", environmental security.*

XXI asrga kelib insoniyat texnologik taraqqiyot bilan bir qatorda global ekologik inqirozlar davriga qadam qo‘ydi. Iqlim o‘zgarishi, bioxilma-xillikning kamayishi va tabiiy resurslarning tanqisligi bugun nafaqat ekologik, balki jiddiy siyosiy va iqtisodiy muammoga aylandi. Global isish va uning oqibatlari dunyo davlatlari tashqi va ichki siyosatining ustuvor yo‘nalishlarini qayta ko‘rib chiqishga majbur qilmoqda. Shu sababli, xalqaro maydonda "yashil siyosat" (Green politics) tushunchasi va ekologik partiyalarning roli har qachongidan ham ortib bormoqda. O‘zbekiston uchun ekologik masalalar nafaqat global muammolarning bir qismi, balki bevosita milliy xavfsizlik bilan bog‘liq bo‘lgan hayotiy zaruriyatdir. Orol dengizining qurishi, mintaqadagi suv taqchilligi va cho‘llanish jarayonlari mamlakatimiz oldiga kechiktirib bo‘lmaydigan vazifalarni qo‘ymoqda. Ushbu muammolarni tizimli hal etish, ekologik qonunchilikni takomillashtirish va aholining ekologik madaniyatini yuksaltirish maqsadida O‘zbekiston siyosiy maydonida o‘ziga xos o‘ringa ega bo‘lgan O‘zbekiston Ekologik partiyasi shakllandi.

O‘zbekiston Ekologik partiyasining shakllanishi va siyosiy transformatsiyasi O‘zbekistonda ekologik harakatning siyosiy kuchga aylanishi bir necha bosqichni bosib o‘tdi. Dastlab 2008-yilda O‘zbekiston Ekologik harakati sifatida shakllangan ushbu tuzilmaga qonunchilik darajasida parlamentdan maxsus o‘rinlar (15 ta kvota) ajratilgan edi. Biroq, 2019-yilda ushbu harakat to‘laqonli siyosiy partiyaga aylantirilishi "yashil siyosat"ning raqobatbardoshligini oshirdi. Bu transformatsiya mamlakatimizda ekologik qonun ijodkorligi jarayonini professionallashtirishga

xizmat qildi. Partiya bugungi kunda nafaqat tabiatni muhofaza qilish, balki ekologik xavfsizlik orqali iqtisodiy barqarorlikka erishish platformasini ilgari surmoqda. Milliy darajadagi strategik yo‘nalishlar O‘zbekiston Ekologik partiyasining ichki siyosatdagi faoliyati bevosita xalqaro standartlar va mahalliy ehtiyojlar uyg‘unligiga asoslanadi: Orolbo‘yi — ekologik innovatsiyalar hududi: Partiya Orol dengizining qurigan tubida keng ko‘lamli o‘rmonlashtirish ishlarini qo‘llab-quvvatlaydi. Bu orqali qum ko‘chishi va sho‘rlanish darajasini pasaytirish strategik vazifa sifatida belgilangan. "Yashil makon" va urbanizatsiya: Shaharlarda "yashil belbog‘lar" yaratish va daraxtlarni kesishga qarshi moratoriyning ijrosini ta’minlash partiyaning jamoatchilik nazorati faoliyatida markaziy o‘rin tutadi. Energetika islohoti: Mamlakatimizda qayta tiklanuvchi energiya manbalari (quyosh va shamol energiyasi) ulushini oshirish bo‘yicha qonun loyihalarini tashabbus qilish. Global integratsiya va "Yashil diplomatiya" O‘zbekistonning tashqi siyosiy imidjini shakllantirishda ekologik diplomatiya yangi vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Ekologik partiya ushbu yo‘nalishda xalqaro miqyosda quyidagi natijalarga intilmoqda: Mintaqaviy hamkorlik (Markaziy Osiyo): Transchegaraviy suv resurslaridan foydalanishda hamkorlikning huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish. Bu mintaqadagi davlatlar o‘rtasida ishonch va xavfsizlikni mustahkamlashning muhim shartidir. Xalqaro konvensiyalar bilan ishlash: BMTning Cho‘llanishga qarshi kurash konvensiyasi (UNCCD) va Iqlim o‘zgarishi bo‘yicha Parij bitimi doirasidagi majburiyatlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish. Islom Karimov 2000-yil sentyabrda BMTning “Ming yillik sammiti”da so‘zga chiqdi. Bu safar ham mintaqadagi xavfsizlik, Orol muammosi, xalqaro terrorizm va ekstremizm O‘zbekiston rahbari nuqida aytilgan asosiy masalalar bo‘ldi1. Global hamjamiyat bilan muloqot: O‘zbekiston tajribasini xalqaro platformalarda, masalan, BMT Bosh Assambleyasi doirasida Orolbo‘yi

1 https://oyina.uz/uz/posts/4444

bo‘yicha qabul qilingan maxsus rezolyutsiyalar ijrosida ishtirok etish orqali namoyish etish.

Insonning texnikaviy talabi uchun har yili atmosfera hisobida sarflanadigan kislorod 48 milliard kishining nafas olishi uchun yetarli. Shu bilan birga insonni hayot faoliyati normal borishi uchun sarflanadigan atmosfera tarkibidagi kislorodning miqdori 5 ming trln. tonnaga teng bo’lishiga qaramasdan, uni bitmas-tuganmas deb bo’lmaydi2. Albatta, shiddat bilan rivojlanib borayotgan global dunyoda demografiya kun sayin, soat sayin o’sib bormoqda.

Qishloq xo’jaligi sohasida suv resurslaridan oqilona foydalanishni ta’minlash bo’yicha 18,7 ming km yoki 66 foizi tuproq o’zanli bo’lgan magistral va xo’jaliklararo kanallarning beton qoplamali ulushini 13,1 ming kmga yoki 46 foizga yetkazish. Melioratsiya obyektlarini qurish va rekonstruksiya qilish natijasida sug’oriladigan yer maydonlarida sho’rlangan maydonlarni 1,7 million gektargacha kamaytirish. Irrigatsiya tizimini modernizatsiya qilish va beton qoplamalio kanallar ulushini 46 foizgacha yoki 13,2 ming kilometrga oshirish. Kuchli va o’rta sho’rlangan sug’oriladigan yer maydonlarini 430,0 ming gektargacha, yer osti suv sathi muommoli holatda bo’lgan yer maydonlarini 773,4 ming gektargacha kamaytirish3 ko’zda tutilgan. Darvoqea, yaqin kelajakda nafaqat Markaziy osiyo mintaqasida, balki butun yer kurrasida suvsizlik muommosi kuzatilishi ko’pgini tadqiqotchilar va olimlar tomonidan juda ko’p ta’kidlanayabdi va e’tirof etib kelinmoqda. Biz bu muommoning asl mohiyatini anglagan holda, zarur choralarni ko’rishimiz shart va zarur.

“Yashil energiya” texnologiyalarini keng joriy qilish doirasida nasos stansiyalarining elektr energiyasi iste’molini kamaytirish to’g’risida nasos stansiyalaridagi eskirgan 1069 ta nasos va 1079 ta elektrodivigatellarni energiya tejamkorlariga almashtirish. Energiya tejamkor qurilmalar o’rnatish, nasos

2 S.Mustafoyev, S.O‘roqov, P.Suvonov. Umumiy ekologiya. - T.: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg`armasi nashriyoti. 2006. – B. 15.

3 https://lex.uz/acts/-4378526

stansiyalarini modernizatsiya qilish, ularning yillik elektr energiyasi iste'molini 30 foizga kamaytirish. Elektr energiyasi va boshqa resurslarni tejaydigan zamonaviy texnologiyalarni keng joriy qilish hisobidan nasos stansiyalarini muqobil energiyaga o'tkazish4 orqali juda katta energiyani saqlab qolishimiz mumkin. O'zbekiston Ekologik partiyasining shakllanishi va siyosiy transformatsiyasi O'zbekistonda ekologik harakatning siyosiy kuchga aylanishi bir necha bosqichni bosib o'tdi. Dastlaxb 2008-yilda O'zbekiston Ekologik harakati sifatida shakllangan ushbu tuzilmaga qonunchilik darajasida parlamentdan maxsus o'rinlar (15 ta kvota) ajratilgan edi. Biroq, 2019-yilda ushbu harakat to'laqonli siyosiy partiyaga aylantirilishi "yashil siyosat"ning raqobatbardoshligini oshirdi. Bu transformatsiya mamlakatimizda ekologik qonun ijodkorligi jarayonini professionallashtirishga xizmat qildi. Partiya bugungi kunda nafaqat tabiatni muhofaza qilish, balki ekologik xavfsizlik orqali iqtisodiy barqarorlikka erishish platformasini ilgari surmoqda. Milliy darajadagi strategik yo'nalishlar O'zbekiston Ekologik partiyasining ichki siyosatdagi faoliyati bevosita xalqaro standartlar va mahalliy ehtiyojlar uyg'unligiga asoslanadi: Orolbo'yi — ekologik innovatsiyalar hududi: Partiya Orol dengizining qurigan tubida keng ko'lamli o'rmonlashtirish ishlarini qo'llab-quvvatlaydi. Bu orqali qum ko'chishi va sho'rlanish darajasini pasaytirish strategik vazifa sifatida belgilangan.

"Yashil makon" va urbanizatsiya: Shaharlarda "yashil belbog'lar" yaratish va daraxtlarni kesishga qarshi moratoriyning ijrosini ta'minlash partiyaning jamoatchilik nazorati faoliyatida markaziy o'rin tutadi5. Energetika islohoti: Mamlakatimizda qayta tiklanuvchi energiya manbalari (quyosh va shamol energiyasi) ulushini oshirish bo'yicha qonun loyihalarini tashabbus qilish. Global integratsiya va "Yashil diplomatiya" O'zbekistonning tashqi siyosiy imidjini shakllantirishda ekologik diplomatiya yangi vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

4 https://lex.uz/docs/-6600413

5 https://senat.uz/post/post-2115

Ekologik partiya ushbu yo‘nalishda xalqaro miqyosda quyidagi natijalarga intilmoqda:

Mintaqaviy hamkorlik (Markaziy Osiyo): Transchegaraviy suv resurslaridan foydalanishda hamkorlikning huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish. Bu mintaqadagi davlatlar o‘rtasida ishonch va xavfsizlikni mustahkamlashning muhim shartidir. Xalqaro konvensiyalar bilan ishlash: BMTning Cho‘llanishga qarshi kurash konvensiyasi (UNCCD) va Iqlim o‘zgarishi bo‘yicha Parij bitimi doirasidagi majburiyatlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish. O‘zbekistonning Orolbo‘yi mintaqasida amalga oshirayotgan keng ko‘lamli islohotlari shunchaki lokal ekologik loyiha emas, balki global iqlim o‘zgarishlariga qarshi kurashning muhim strategik bo‘g‘inidir. Suv resurslarini boshqarishda an’anaviy usullardan voz kechib, magistral kanallarni keng ko‘lamda betonlashtirish, nasos stansiyalarini "yashil energiya" texnologiyalari asosida modernizatsiya qilish hamda irrigatsiya tizimini raqamlashtirish — bu barqaror kelajak uchun qo‘yilgan dadil qadamlardir. Atmosferadagi kislorod muvozanati va suv resurslarining cheklanganligi fonida, O‘zbekiston tajribasi resurslarni tejash nafaqat iqtisodiy zarurat, balki insoniyat yashashi uchun asosiy shart ekanligini isbotlamoqda. BMT Bosh Assambleyasi doirasida qabul qilingan rezolyutsiyalar ijrosi, Orolning qurigan tubida barpo etilayotgan millionlab gektar "yashil qalqonlar" va energetika sektoridagi texnologik transformatsiya mamlakatimizning xalqaro hamjamiyat oldidagi mas’uliyatli hamkor sifatidagi nufuzini yanada mustahkamlaydi.

Yaqin kelajakda kutilayotgan global suvsizlik muammosi barcha davlatlardan hamjihatlikni talab etadi. O‘zbekiston modeli shuni ko‘rsatadiki, hatto eng og‘ir ekologik inqiroz sharoitida ham innovatsion yondashuv, siyosiy iroda va xalqaro hamkorlik orqali tabiat va inson o‘rtasidagi muvozanatni qayta tiklash mumkin. Zero, bugungi tejalgan har bir tomchi suv va har bir kilovatt energiya — kelajak avlodlar uchun qoldirilgan eng qimmatli merosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. https://oyina.uz/uz/posts/4444
2. S.Mustafoyev, S.O‘roqov, P.Suvonov. Umumiy ekologiya. . - T.: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg`armasi nashriyoti. 2006. – B. 15.
3. https://lex.uz/acts/-4378526
4. https://lex.uz/docs/-6600413
5. https://senat.uz/post/post-2115